

Analyse | kraka

23. marts 2015

Danskerne har forøget fokus på værdipolitik og mindre på økonomi

Af Nicolai Kaarsen

Hvilke politiske temaer optager danskerne, hvordan har det ændret sig over tid og hvad er sammenhængen med udviklingen i BNP, arbejdsløshed og antallet af nye indvandrere? Dette notat undersøger disse spørgsmål ved at anvende data fra Eurobarometer.

- Siden 2012 er der færre danskere, der mener, at økonomi og/eller ledighed er blandt de to vigtigste problemstillinger. Emner som miljø, indvandring og/eller sundhedssystemet er til gengæld blevet mere vigtige. Det peger i retning af, at det forestående valg vil få et værdipolitisk fokus.
- Danskernes prioritering af, hvad der er vigtigt, følger til dels de økonomiske konjunkturer. Under krisen bliver økonomi og ledighed markant vigtigere og de fleste andre problemstillinger mindre vigtige. I løbet af de seneste år er økonomi og ledighed dog blevet mindre vigtigt til trods for, at der kun har været en relativ svag fremgang i konjunkturerne.
- En mulig forklaring på denne udvikling er, at, på trods af manglende fremskridt i de økonomiske nøgletal, er forbrugertilliden steget markant i løbet af de to seneste år. Det tyder på, at danskernes opfattelse af, hvordan deres egen og landets økonomi udvikler sig, påvirker prioriteringen af politiske emner.
- Siden 2012 er indvandring blevet vigtigere i takt med, at antallet af opholdstilladelser er steget som følge af bl.a. borgerkrigen i Syrien. Hvis man går længere tilbage i tid, er der dog ikke nogen stærk sammenhæng mellem, hvor vigtig indvandring har været for danskerne og antallet af opholdstilladelser.

Kontakt

Økonom, Ph.d.
Nicolai Kaarsen
Tlf. 42979626
E-mail nk@kraka.org

1. Stort fokus på ledighed og indvandring dernæst miljøbeskyttelse og sundhedssystemet

Eurobarometer

Hvert år foranstalter Europakommissionen en række spørgeskemaundersøgelser i de enkelte medlemslande. Her undersøges holdningen til forskellige EU-relaterede emner, men også til emner, der vedrører den indenrigspolitiske situation. Boks 1 forklarer nærmere om disse undersøgelser, der kaldes Eurobarometer.

Boks 1 Spørgeskemaundersøgelser fra Eurobarometer

Europakommissionen laver hvert år et antal spørgeskemaundersøgelser i medlemslandene, hvor de undersøger borgernes holdninger til EU, livstilfredshed, økonomi, mv. I undersøgelserne indgår typisk omkring 1000 repræsentativt udvalgte respondenter pr. land. Der indgår kun personer, der er 15 år eller ældre.

To gange om året – typisk i juni og november – udføres en standardundersøgelse, som rummer en række spørgsmål, der gentages i hver undersøgelse. Spørgsmålet, der er fokus på i denne analyse, lyder "Hvad mener du er de to vigtigste problemstillinger, Danmark står over for lige nu?". I den seneste standardundersøgelse, udført af TNS Gallup i november 2014, er der 16 svarmuligheder knyttet til dette spørgsmål, hvoraf tre af dem er "andet", "ved ikke" og "ingen". Svarmulighederne varierer en anelse fra runde til runde. F.eks. indgår svarmuligheden "Energi" kun i årene fra 2007-2010. I denne analyse indgår kun svarmuligheder, der indgår i alle spørgerunder fra oktober 2004 – november 2014. De udelukkede emner opnår kun i et enkelt tilfælde en svarprocent på over 10 ("Energi" med 12 pct. i april 2008). I ét tilfælde ændres ordlyden af svarmuligheder: "Miljø" hed frem til og med november 2010 "Beskyttelse af miljøet".

De vigtigste problemstillinger

Denne analyse ser nærmere på svarene på spørgsmålet: "Hvad mener du er de to vigtigste problemstillinger, Danmark står over for lige nu?". De 13 mulige problemstillinger omfatter primært indenrigspolitiske problemstillinger som f.eks. uddannelsessystemet, statsgæld, skat, indvandring og bolig, *jf. Figur 1.1.*

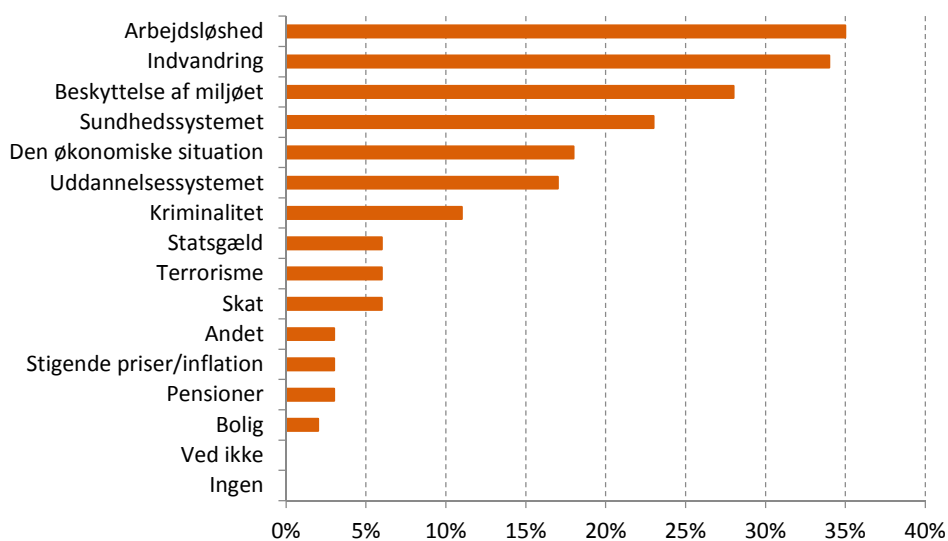
Arbejdsløshed og indvandring vigtigst

I den seneste runde fra november 2014 var "arbejdsløshed" et af de to vigtigste emner for 35 pct. af danskerne efterfulgt af "indvandring", som var blandt de to vigtigste for 34 pct. På tredje- og fjerdepladsen kom henholdsvis "Beskyttelse af miljøet" (28 pct.) og "Sundhedssystemet" (23 pct.). På femtepladsen finder vi "Den økonomiske situation" (18 pct.) efterfulgt af "Uddannelsessystemet" (17 pct.).

Prioritering er relativ

Spørgsmålet går på den relative prioritering. Derfor kan det sagtens være, at danskerne f.eks. synes at kriminalitet er et vigtigt emne, det er bare mindre vigtigt set i forhold til arbejdsløshed. På samme måder behøver en nedprioritering af et bestemt emne ikke betyde, at det er blevet mindre vigtigt absolut set. Det kan også skyldes, at et andet emne er steget i vigtighed.

Figur 1.1 Andelen der synes at det pågældende emne er blandt de to vigtigste problemstillinger, Danmark står overfor. November 2014

Anm.: Spørgeundersøgelsen er udført af Europakommissionen, hvor et repræsentativt udvalg af ca. 1.000 danskere har deltaget.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer.

2. Færre der synes økonomi og arbejdsløshed er vigtigt og flere der synes miljø og indvandring er vigtigt

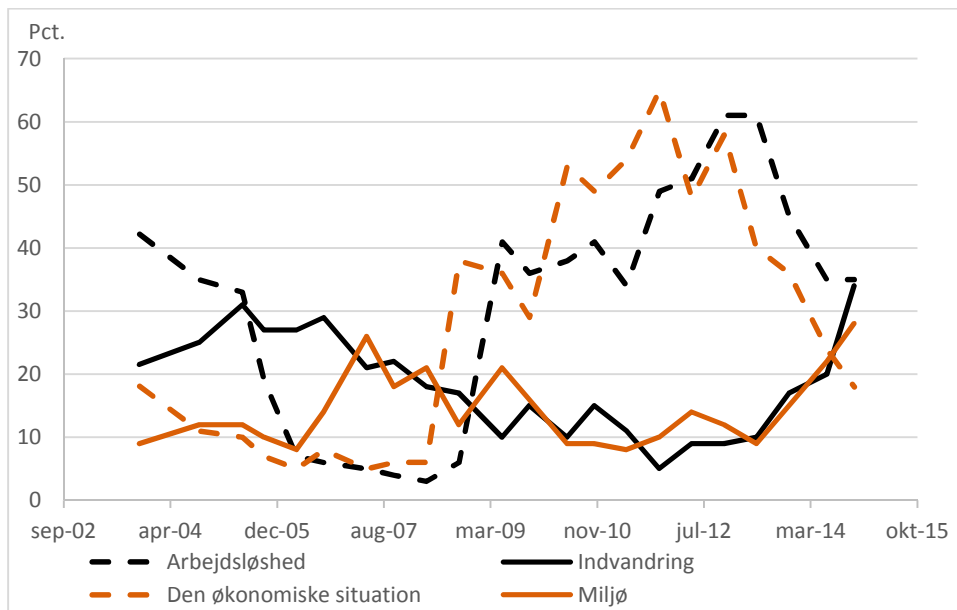
Arbejdsløshed og økonomi mindre vigtigt siden 2012

I løbet af de seneste to år har danskernes vurdering af, hvad der er de to vigtigste problemstillinger, ændret sig markant. Andelen, der synes "Arbejdsløshed" er vigtigt, er faldet fra 61 pct. i november 2012 til 31 pct. i november 2014, jf. Figur 2.1. Faldet i andelen, der synes, at "Den økonomiske situation" er vigtig, har været endnu større - fra 58 pct. til 18 pct. Samtidig er problemstillingerne "Indvandring", "Miljø" og "Sundhedssystemet" blevet mere vigtige siden 2012, jf. Figur 2.1 og 2.2.

Krisen har påvirket danskernes prioritering

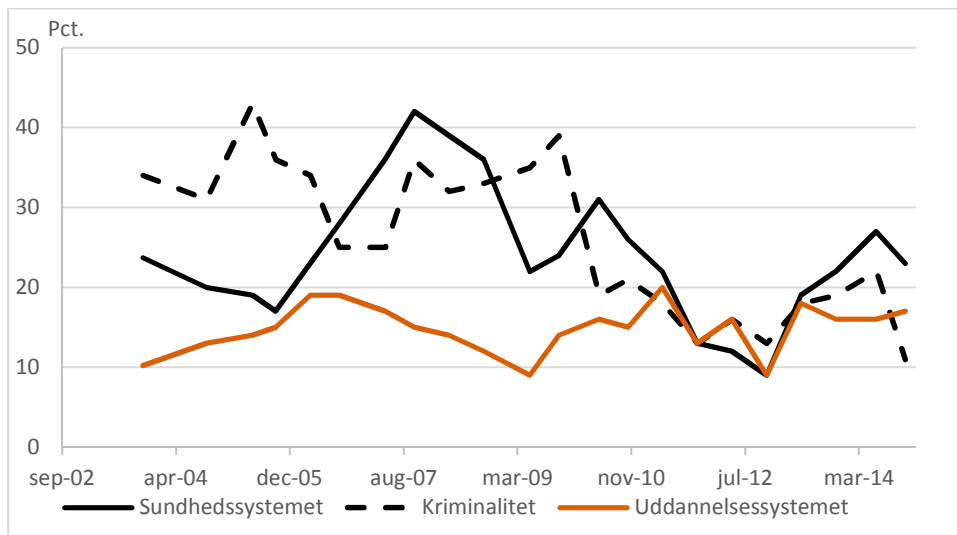
Før krisen i 2008 var økonomi og arbejdsløshed mindre vigtige for danskerne. Under krisen blev begge emner betydelig mere vigtige. Denne stigning skete på bekostning af et fald i vigtigheden af sundhedssystemet, miljø, indvandring og kriminalitet. Under krisen var der altså en tendens til, at værdipolitiske emner gled ud til fordel for økonomi.

Figur 2.1 **Vigtigheden af udvalgte emner**

Anm.: Udfærdiget på baggrund af halvårslige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1.000 danskere indgår i hver runde. 9 svarmuligheder er ikke inkluderet i Figur 2.1 og 2.2, da andelen der vælger disse i alle tilfælde er under 10 pct. Svarmuligheder, der ikke indgår i alle år, er også ekskluderet, se boks 1 for flere detaljer.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer.

Figur 2.2 **Vigtigheden af udvalgte emner**

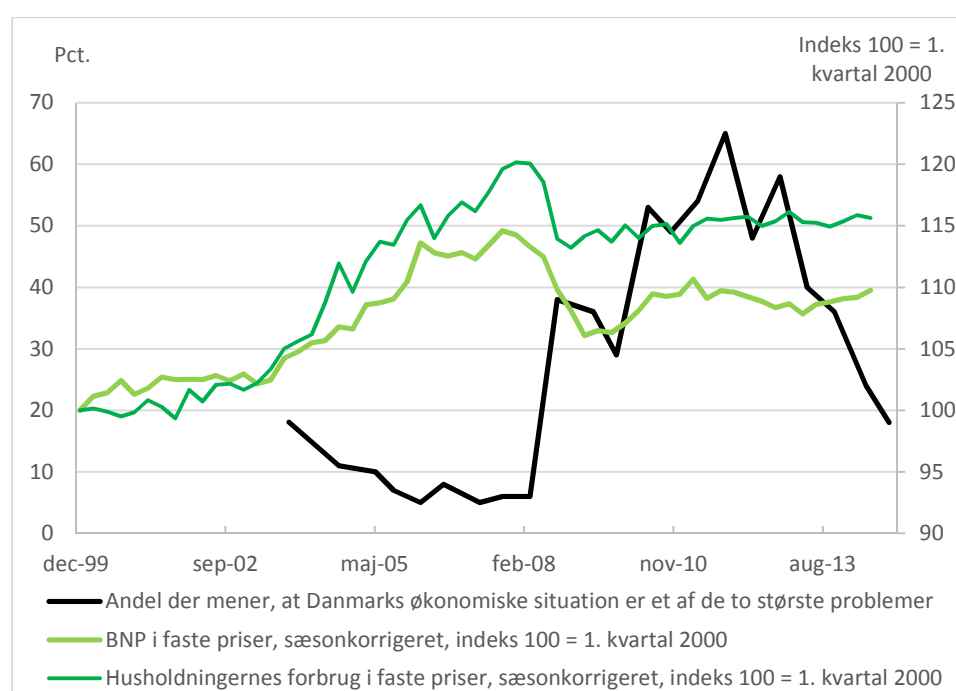
Anm.: Udfærdiget på baggrund af halvårslige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde. 9 svarmuligheder er ikke inkluderet i Figur 2.1 og 2.2, da andelen der vælger disse i alle tilfælde er under 10 pct. Svarmuligheder, der ikke indgår i alle år, er også ekskluderet, se boks 1 for flere detaljer.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer.

3. Sammenhæng mellem vurderet vigtighed og realøkonomiske udvikling

Færre synes, økonomi er vigtigt

Danskernes vurdering af, om økonomien er blandt de vigtigste problemer, følger nogenlunde udviklingen i BNP og husholdningernes forbrug, jf. Figur 3.1. I opgangsperioder falder andelen, der synes, økonomi er blandt de to vigtigste emner, i nedgangsperioder stiger den. Dog stiger andelen, der synes, at økonomi er blandt de vigtigste emner i 2010 og 2011 på trods af, at konjunkturerne forværres. Det kraftige fald i prioriteringen af økonomi i løbet af de seneste to år er bemærkelsesværdigt, set i lyset af, at økonomien ikke er i markant bedring. Således har såvel BNP som husholdningernes forbrug været nogenlunde konstante i løbet af de senere år.

Figur 3.1 Andel der mener at "Danmarks økonomiske situation" er en af de to vigtigste problemstillinger, BNP, og husholdningernes forbrug, 2000-2014

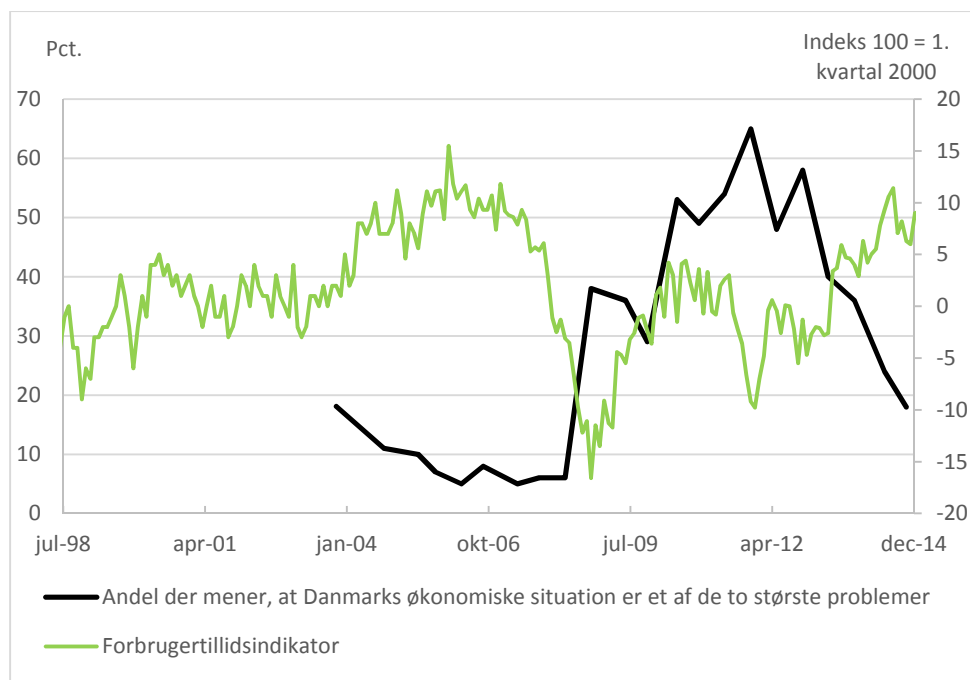
Anm.: Andelen, der mener at Danmarks økonomiske situation er et af de to største problemer er beregnet på baggrund af halvårlige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer og Danmarks Statistik.

Holdning til økonomi følger forbrugertillid

På trods af, at der ikke er nogen markant bedring i de makroøkonomiske tal, er der i løbet af de seneste år sket en markant stigning i forbrugertilliden, jf. Figur 3.2. Figuren viser, at danskernes holdning til, om landets økonomiske situation er blandt de vigtigste emner, i høj grad følger danskernes fornemmelse for hvilken retning økonomien bevæger sig i.

Figur 3.2 Andel der mener at "Danmarks økonomiske situation" er en af de to vigtigste problemstillinger, og forbrugertillidsindikator, 1998-2014

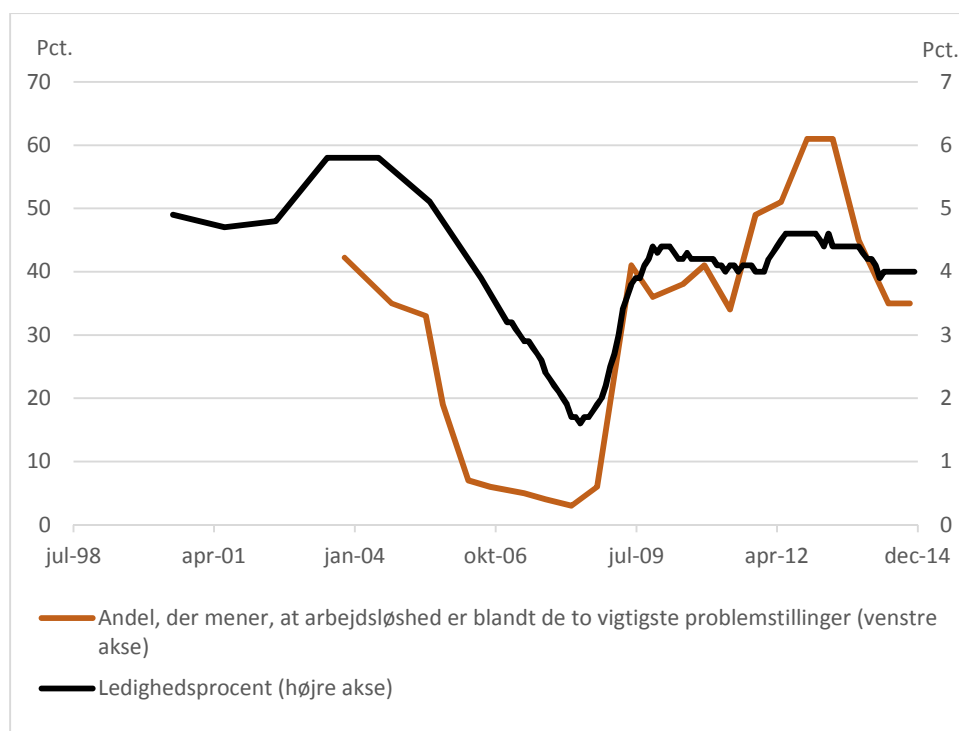
Anm.: Andelen, der mener, at Danmarks økonomiske situation er et af de to største problemer er beregnet på baggrund af halvårlige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde. Forbrugertillidsindikatoren beregnet som ud fra 5 spørgsmål om hvordan familiens og landets økonomiske situation har udviklet sig i løbet af det seneste år, og hvordan de forventeligt vil udvikle sig det kommende.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer og Danmarks Statistik.

Ledighedsprocent og holdning til ledighed følges ad

I store træk er der en positiv sammenhæng mellem andelen, der mener, arbejdsløshed er et af de to største problemer og ledighedsprocenten, *jf. Figur 3.3*. Fra maj 2011 til november 2012 skete der dog en betydelig stigning i andelen, der vurderer, at arbejdsløshed er vigtigt samtidig med, at ledighedsprocenten var nogenlunde konstant. Det er svært at sige hvorfor, men det kan ikke udelukkes, at folketingsvalget i september 2011 påvirkede danskernes prioritering. Fra maj 2013 til november 2014 blev der betydeligt færre, der syntes, at arbejdsløshed var vigtigt. I samme periode faldt ledighedsprocenten, men kun med omtrent 0,4 pct. point. Det kan bl.a. skyldes, at tidligere dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere enten har fundet arbejde eller er faldet ud af arbejdsstyrken som følge af de seneste reformer. Samlet set er der altså kun tale om en mindre forbedring i beskæftigelsessituationen. På den baggrund er det kraftige fald i andelen af danskere, der vurderer, at arbejdsløshed er blandt de to vigtigste problemer, bemærkelsesværdigt.

Figur 3.3 Andel, der mener, at "Arbejdsløshed" er en af de to vigtigste problemstillinger, og ledighedsprocent, 2000-2014

Anm.: Andelen, der mener, at arbejdsløshed er et af de to største problemer, er beregnet på baggrund af halvårslige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Eurobarometer og Danmarks Statistik.

Reformdebat kan have medført midlertidig højere fokus på ledighed,...

Andelen, der anser arbejdsløshed for et af de to største problemer, kan været påvirket af den politiske debat om dagpenge- og kontanthjælpsreformerne. I slutningen af 2012 blev der flere, der fandt, at arbejdsløshed var vigtigt. I samme periode skete der en stigning i antallet af artikler i dagspressen, der indeholdt ordet kontanthjælpsreform, jf. Figur 3.4. Der er altså en vis samvariation mellem fokus i medierne og prioriteringen blandt vælgerne.

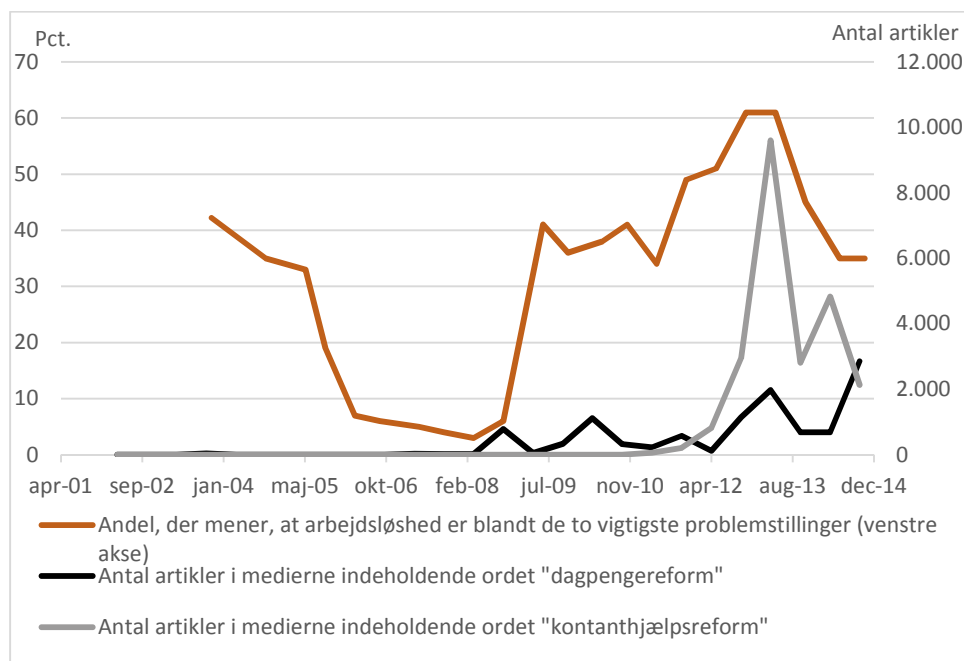
... men er ikke hele forklaringen

Arbejdsløshed blev også mere vigtigt for danskerne i perioden mellem maj 2011 og november 2011. I denne periode var der relativt få artikler i dagspressen, der omhandler reformer. Det kan f.eks. skyldes, at valgkampen i forbindelse med Folketingsvalget i september 2011 påvirkede danskernes prioritering af politiske emner. I løbet af de seneste år er der desuden færre danskere, der synes, at arbejdsløshed er vigtigt, til trods for at såvel dagpenge- som kontanthjælpsreform har været relativt ivrigt diskuteret i medierne. I denne periode var det altså andre faktorer end debatten om ledighed, der påvirkede udviklingen i andelen af danskere, der synes, at arbejdsløshed er blandt de vigtigste problemstillinger.

Prioritering af politiske emner følger forbrugertillid

Faldet i antallet af danskernes der prioriterer arbejdsløshed og økonomi en som en vigtig problemstilling følger en generel stigning i forbrugertilliden, og er sket på trods af der kun er svag fremgang i de makroøkonomiske nøgletal. Det tyder på, at en forbedring i danskernes opfattelse af deres egen og landets økonomiske situation har givet plads til en opprioritering af de værdipolitiske emner.

Figur 3.4 Andel, der mener, at "Arbejdsløshed" er en af de to vigtigste problemstillinger, og mediedækning af dagpenge- og kontanthjælpsreformer, 2000-2014

Anm.: Andelen, der mener, at arbejdsløshed er et af de to største problemer, er beregnet på baggrund af halvårslige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Eurobarometer og Infomedia

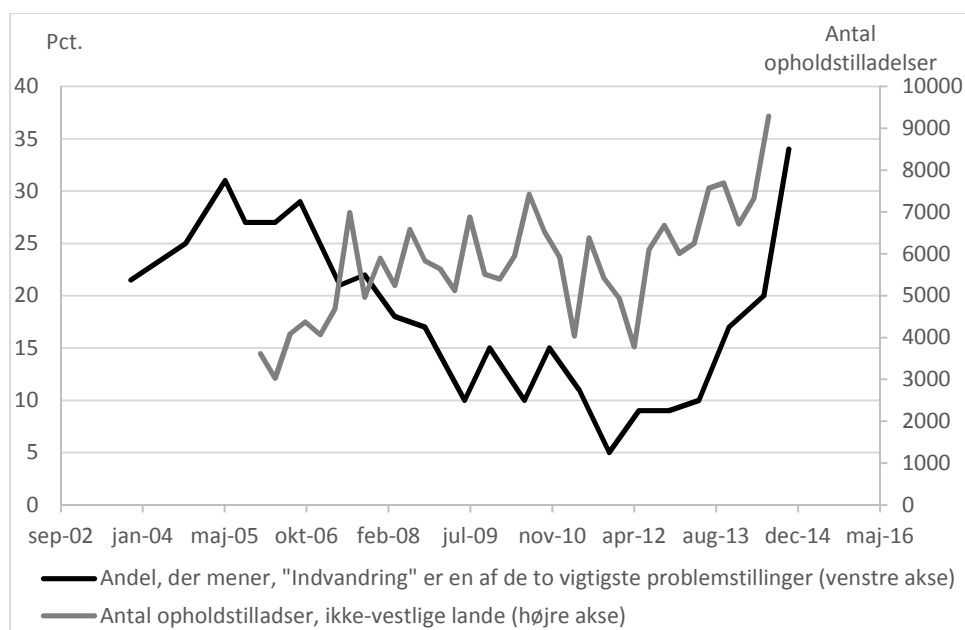
Flere opholdstilladelser og større fokus på indvandring,...

I løbet af de seneste år er der væsentlig flere danskere, der mener, at indvandring er blandt de to vigtigste problemstillinger, jf. Figur 3.5. Denne stigning er sammenfaldende med en stigning i antallet af godkendte opholdstilladelser bl.a. som følge af krigen i Syrien. Det peger på, at den øgede indvandring og/eller den politiske debat, der er opstået som konsekvens heraf, kan have medført en stigning i andelen, der mener, indvandring er en vigtig problemstilling.

... men historisk set uklar sammenhæng

Over en længere årrække er der imidlertid ikke noget tegn på en stærk sammenhæng mellem de to tidsserier. I årene før 2008 blev der således færre, der synes, at indvandring er en vigtig problemstilling, på trods af at antallet af opholdstilladelser steg. Det er før krisen, så det kan ikke skyldes, at økonomi eller arbejdsløshed har fortrængt indvandring som et af de vigtigste emner.

Figur 3.5 Andel, der mener, at "indvandring" er blandt de to vigtigste problemstillinger, og antal opholdstilladelser til personer fra ikke-vestlige lande, 2000-2014

Anm.: Andelen, der mener, at indvandring er et af de to største problemer, er beregnet på baggrund af halvårslige spørgeskemaundersøgelser, hvor ca. 1000 danskere indgår i hver runde. Antal opholdstilladser er opgjort på kvartalsbasis.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af Eurobarometer og Danmarks statistik.